

Ginter Dzierżon

Racje prawne modyfikacji klasyfikacji osób prawnych skodyfikowanych w kan. 99–100 KPK z 1917 roku

Studia Redemptorystowskie nr 12, 423-432

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Ginter Dzierżon
UKSW – Warszawa

RACJE PRAWNE MODYFIKACJI KLASYFIKACJI OSÓB PRAWNYCH SKODYFIKOWANYCH W KAN. 99–100 KPK Z 1917 ROKU

Słowa kluczowe: osoba prawna, zespół osób, zespół rzeczy, osoba prawna kolegalna, osoba prawna niekolegalna
Keywords: juridic person, aggregate of person, aggregate of things, collegial juridic person, non-collegial juridic person
Schlüsselwörter: Juristische Person, Gesamtheit von Personen, Gesamtheit von Sachen, kollegial Gesamtheit von Personen, nichtkollegial Gesamtheit von Personen

Wstęp

W kanonicznym porządku prawnym, podobnie jak w innych porządkach, oprócz osób fizycznych funkcjonują również osoby prawne. Wielość kategorii tych osób sprawiała i nadal sprawia prawodawcy kościelnemu wiele trudności systematyzacyjnych. W pierwszym *Kodeksie prawa kanonicznego*¹ ustawodawca podjął wysiłek klasyfikacji tego typu podmiotów. W kodyfikacji pio-benedyktyńskiej wprowadzono zaczerpnięte z prawa rzymskiego rozróżnienie osób kolegalnych oraz osób prawnych niekolegalnych (kan. 99–100 KPK). Z perspektywy czasu okazało się, że typologia ta nie przystawała do rozwiązań systemowych. W kanonistyce poddawano ją ostrej krytyce. Liczne uwagi komentatorów wpłynęły na podjęcie tej kwestii podczas prac nad rewizją Kodeksu z 1917 roku, co zaowocowało nieco innym podejściem do niej w Kodeksie z 1983 roku². W kan. 115 §§ 1–3 KPK bowiem występują nie tylko kategorie osób prawnych kolegalnych i niekolegalnych, ale wprowadzono również dwie inne kategorie: zespoły osób i zespoły rzeczy.

¹ *Codex Iuris Canonici Pii X Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, Typis Polyglotis Vaticanis 1933.

² *Kodeks prawa kanonicznego*. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984.

W artykule zasadniczym obiektem zainteresowania będzie problem racji prawnych, które wpłynęły na zmianę klasyfikacji osób prawnych w obowiązującym Kodeksie z 1983 roku.

1. Klasyfikacja zespół osób – zespół rzeczy

Jak już nadmieniono, komentatorzy Kodeksu z 1917 roku krytycznie odnosili się do ustaleń zawartych w kan. 99–100 KPK. Liczne uwagi kanonistów wpłynęły w głównej mierze na obecne ujęcie systematyzacyjne.

1.1. Kontrowersje doktrynalne w kwestii adekwatności typologii osób prawnych występującej w Kodeksie z 1917 roku

Skodyfikowana w kan. 115 § 1 KPK typologia osób prawnych: zespół osób – zespół rzeczy, jest nowa. W poprzedniej kodyfikacji bowiem występowało jedynie rozróżnienie: osoby moralne kolegialne – osoby moralne niekolegialne (kan. 99 KPK)³. To ujęcie systematyzacyjne nastroczało ówczesnej doktrynie wielu problemów interpretacyjnych⁴. Podejmując ten wątek, Villelmus Onclin zwracał uwagę, że osoby moralne kolegialne można pojmować zarówno w sensie ścisłym, jak i szerszym. Osobę moralną w znaczeniu szerszym identyfikowano z konceptem „zespołu osób” (*universitas personarum*); osobę w sensie ścisłym zaś odnoszono do funkcjonowania kolegium, podejmującego decyzje poprzez swych członków⁵.

Krytykując rozróżnienie występujące w kan. 99 KPK z 1917 roku, inni kanoniści wskazywali, że osoby moralne niekolegialne nie muszą konieczne składać się z rzeczy, gdyż w skład ich substratu materialnego mogą wchodzić także osoby fizyczne⁶.

Z badań przeprowadzonych przez Santiago Bueno Salinasa wynika, że większość komentatorów skłaniała się ku tezie, iż bardziej odpowiednią do rozwiązań systemowych byłaby typologia zespół osób – zespół rzeczy⁷. Prowadzone przez nich dyskusje znalazły oddźwięk w pracach nad rewizją Kodeksu z 1917 roku. Problem nowego ujęcia klasyfikacyjnego osób prawnych pojawił się już w pierwszej fazie prac kodyfikacyjnych. W czasie obrad II sesji Zespołu stu-

³ Por. V. De Paolis, A. D'Auria, *Le norme generali di Diritto Canonico. Commento al Codice di Diritto Canonico*, Roma 2008, s. 313.

⁴ Por. A. Gauthier, *Le persone giuridiche nel Codice del 1983*, „Angelicum” 69 (1992), s. 114.

⁵ Por. V. Onclin, *De personalitate morali vel canonica*, w: *Acta Conventus Internationalis Canonistarum*, Romae 1970, s. 139–146.

⁶ Por. S. Bueno Salinas, *La noción de persona jurídica en el derecho canónico*, Barcelona 1985, s. 137.

⁷ Tamże: „En definitiva, y tal como observó la doctrina más comun, la división, poco acertada desde el punto gramatical, del Código de Derecho Canónico de 1917 viene a responder a la distinción fundamental entre «universitas personatum»/«universitas rerum»”.

diów „De quaestionibus specialibus libri II” w dniach 9–12 grudnia 1967 roku po krótkiej dyskusji sugerowano wprowadzenie typologii zespół osób – zespół rzeczy. Wskazywano, że zespół osób może mieć zarówno charakter kolegialny, jak i niekolegialny; zespół rzeczy natomiast z reguły nie ma charakteru kolegialnego; nie wykluczano jednak, że może on posiadać organy, które realizują prawa i obowiązki kolegialnie⁸.

W następstwie tego już na III sesji, w dniach 5–9 listopada 1968 roku, zaproponowano zapis wyraźnie uwydatniający klasyfikację zespół osób – zespół rzeczy o następującym brzmieniu: „Personae canonicae seu iridicae in Ecclesia sunt aut univerisitates personarum aut universitates rerum”⁹.

Należy dodać, że tego typu klasyfikacja, obecnie występująca w kan. 115 § 1 KPK, została zaczerpnięta z doktryny prawa rzymskiego dotyczącej kategorii „corpus”, w którego skład wchodziły zespoły osób (*univerisitas personarum*) i zespoły rzeczy (*universitas rerum*)¹⁰. W doktrynie typologia ta została recypowana w okresie kanonistyki klasycznej¹¹.

1.2. Typologia zespół osób – zespół rzeczy w Kodeksie z 1983 roku (kan. 115 §§ 1–3 KPK)

Jak już wiadomo, pierwsza klasyfikacja skodyfikowana w kan. 115 §§ 1–3 KPK wiąże się z rozróżnieniem zespół osób – zespół rzeczy. Na nią wskazuje również prawodawca w kan. 114 § 1 KPK. Zdaniem kanonistów, pod pojęcie „zespół” (*univeristas*) nie podpadają urzędy kościelne¹². Uważają oni, że w przypadku gdyby z urzędem kościelnym związany był zespół rzeczy, wówczas sprawujący władzę podejmowałby decyzje w imieniu zespołu rzeczy; nie czyniłby tego natomiast na mocy uprawnień wynikających z piastowanego urzędu¹³.

⁸ Por. Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Coetus Studii de Quaestionibus Specialibus Libri II. Sessio II (diebus 9–12 dicembris 1967 habita)*, „Communicationes” 21 (1989), s. 129; H. Pree, *Allgemeine Normen*, w: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, red. K. Lüdicke, t. 1, Essen 1985, ad 115, n. 1.

⁹ Por. Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Coetus Studii de personis phisicis et moralibus. Sessio III (diebus 5–9 novembris 1968 habita)*, „Communicationes” 21 (1989), s. 141; H. Pree, *Allgemeine Normen*, dz. cyt., ad 115, n. 1.

¹⁰ Por. W. Litewski, *Słownik encyklopedyczny prawa rzymskiego*, Kraków 1998, s. 60; S. Bueno Salinas, *La noción...*, dz. cyt., s. 204.

¹¹ Szerzej na ten temat zob. S. Panizo Orallo, *Persona jurídica y ficción*, Pamplona 1975, s. 152–162; S. Bueno Salinas, *La noción...*, dz. cyt., s. 23.

¹² Por. H. Pree, *Allgemeine Normen*, dz. cyt., ad 115, n. 3.

¹³ Tamże: „Nicht unter den Begriff der «univerisitas» im Sinne eine kirchlichen juristischen Person fallen nach dem Recht des CIC die Kirchlichenämter (*officium ecclesiaticum*) (...). Davon macht auch das Papstamt unter der Bezeichnung «Heilige Stuhl» oder «Apostolische Stuhl» keine Ausnahme (...).”

1.3. Zespół osób

Nie można zgodzić się z opinią wyrażoną przez Helmuta Preego, że w kan. 115 KPK zostały zawarte definicje legalne kategorii osób prawnych, które stanowią przedmiot zainteresowania w tej części opracowania¹⁴. W regulacji tej bowiem kategoria „zespół osób”, w przeciwieństwie do kategorii „zespół rzeczy”, nie została zdefiniowana. W zapisie tego kanonu w odniesieniu do zespołu osób prawodawca stwierdził jedynie, że tego typu byt musi zostać ukonstytuowany przynajmniej przez trzy osoby¹⁵. Na marginesie należy dodać, że w prawie dekretalowym optowano za bardziej minimalistycznym kryterium, twierząc, iż do powołania do życia osoby prawnej wystarczą dwie osoby. Za obecnie obowiązującym ustaleniem zaczęli się opowiadać kanoniści XVI i XVII wieku. Wymóg o takich parametrach został przejęty w Kodeksie z 1917 roku (kan. 100 § 2 KPK)¹⁶. Z treści 120 § 2 KPK wynika, że choć wymagana minimalna liczba trzech osób jest konieczna do powołania do życia danego bytu, nie jest ona natomiast warunkiem bezwzględny jego funkcjonowania¹⁷.

W myśl doktryny, kryterium podziału w typologii zespoły osób – zespoły rzeczy stanowi substrat materialny¹⁸. W przypadku zespołu osób jest nim zespół osób fizycznych. Komentatorzy z mechanizmu działania tego typu osoby dedukcyjnie wywodzą założenie, że erygowana zgodnie z prawem osoba nabywa na zasadzie fikcji prawnej autonomiczny status niezależny od osób fizycznych, które wchodzi w jej skład¹⁹.

Helmut Pree twierdzi, iż w skład zespołu osób mogą wchodzić także pojedynczy członkowie niepozostający w pełnej łączności z Kościołem katolickim, a także osoby, które nie posiadają zdolności prawnej w systemie kanonicznym. W jego przekonaniu takich rozwiązań nie wyklucza się w zapisach dotyczących stowarzyszeń prywatnych (kan. 298–299, 321–326 KPK)²⁰.

1.4. Zespół rzeczy

Jak już nadmieniono, w kan. 115 § 3 KPK została zawarta definicja legalna kategorii „zespół rzeczy”. W regulacji tej czytamy: „Zespół rzeczy, czyli fundacja autonomiczna, składa się z dóbr lub rzeczy duchowych lub materialnych, który-

¹⁴ Tamże, ad. 115, n. 2.

¹⁵ Por. S. Bueno Salinas, *La noción...*, dz. cyt., s. 205.

¹⁶ Por. tenże, *Persona jurídica*, w: *Diccionario general de Derecho Canónico*, red. J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, t. 6, Pamplona 2012, s. 182.

¹⁷ Por. V. De Paolis, A. D'Auria, *Le norme generali...*, dz. cyt., s. 313–314.

¹⁸ Por. H. Pree, *Allgemeine Normen*, dz. cyt., ad. 115, n. 2.

¹⁹ Por. V. De Paolis, A. D'Auria, *Le norme generali...*, dz. cyt., s. 314.

²⁰ Por. H. Pree, *Allgemeine Normen*, dz. cyt., ad. 115, n. 3: „Von Begriff der juristischen Person her ist ferner nicht ausgeschlossen, daß einer *persona iuridica in Ecclesia* auch einzelne physische Personen angehören, die nicht in der *communio plena* mit der katholischen Kirche stehen (...)”.

mi zgodnie z postanowieniami prawa i statutów, zarządza jedna lub kilka osób fizycznych albo kolegium”. Zauważamy zatem, iż w przeciwieństwie do wyżej omawianej kategorii osób, substrat tej osoby składa się z dóbr zarówno materialnych, jak i duchowych²¹.

Zespół rzeczy określany jest także mianem fundacji autonomicznej (kan. 115 § 3 KPK)²². Instytucja ta została zdefiniowana w kan. 1303 § 1, n. 1 KPK w następujący sposób: „pobożne fundacje autonomiczne, czyli zespoły rzeczy przeznaczone na cele, o których w kan. 114 § 2 (...)”²³.

W doktrynie fundację autonomiczną odróżnia się od fundacji nieautonomicznej. Mechanizm funkcjonowania tej ostatniej polega na tym, że dobra są powierzone osobie uprzednio istniejącej; zwykle jest nią zespół osób²⁴. Ze względu na brak autonomii podmioty te nie są osobami prawnymi²⁵. Stąd też niektórzy kanoniści mówią o fundacji w sensie niewłaściwym²⁶.

Komentatorzy w swych analizach zastanawiają się też nad problemem: jakie reguły interpretacyjne należałoby zastosować, jeśli fundacja autonomiczna zostałaby przekształcona w osobę prawną publiczną lub prywatną? Odpowiadając na to pytanie, wspomniany już Santiago Bueno Salinas odwołał się do zapisu kan. 1257 §§ 1–2 KPK, w którym postanowiono: „Wszystkie dobra doczesne należące do Kościoła powszechnego, do Stolicy Apostolskiej lub innych publicznych osób prawnych, są dobrami kościelnymi i rządzą się kanonami, które następują, oraz własnymi statutami.

Dobra doczesne prywatnej osoby prawnej rządzą się własnymi statutami, a nie tymi kanonami, chyba że wyraźnie jest inaczej zastrzeżone”²⁷.

1.5. Osoby mieszane

Kanoniści nie wykluczają, że osoby prawne mogą mieć również charakter mieszany. Taki pogląd wyraził m.in. Helmut Pree. W jego opinii, w skład tego typu osób mogą wchodzić zarówno osoby fizyczne, jak i osoby prawne²⁸.

²¹ Por. V. De Paolis, A. D’Auria, *Le norme generali...*, dz. cyt., s. 314.

²² Por. H. Pree, *Allgemeine Normen*, dz. cyt., ad. 115, n. 6.

²³ Szerzej na temat pobożnych fundacji zob. M. Fantini, *La riflessione medievale sulla persona giuridica: la causa pia*, Venezia 2010.

²⁴ Por. V. De Paolis, A. D’Auria, *Le norme generali...*, dz. cyt., s. 315; J. Otaduy, *Lezioni di Diritto Canonico. Parte generale*, tłum. G. Comotti, Venezia 2011, s. 178.

²⁵ Por. J. Otaduy, *Lezioni...*, dz. cyt., s. 178–179.

²⁶ Por. S. Bueno Salinas, *Persona jurídica*, dz. cyt., s. 182.

²⁷ Por. tenże, *La noción...*, dz. cyt., s. 218.

²⁸ Por. H. Pree, *Allgemeine Normen*, dz. cyt., ad. 115, n. 3.

2. Klasyfikacja osoby prawne kolegialne – osoby prawne niekolegialne

Typologia osoby kolegialne – osoby niekolegialne występowała już w Kodeksie z 1917 roku, jednak obecnie rozumienie tych terminów prawnych jest nieco odmienne.

2.1. Problem kolegialności osób prawnych w pracach kodyfikacyjnych

W kan. 115 § 2 KPK znalazło się również rozróżnienie osoby prawne kolegialne – osoby prawne niekolegialne. Prawodawca w regulacji tej stwierdził, że zespoły osób mogą mieć charakter kolegialny lub niekolegialny. Jak już wiadomo, w Kodeksie z 1917 roku występowała wyłącznie taka klasyfikacja.

Problem kolegialnego charakteru osób prawnych był żywo dyskutowany podczas prac kodyfikacyjnych. Już bowiem w latach 60. niektórzy kanoniści trafnie uważali, iż ta typologia nie przystawała do rozwiązań systemowych²⁹. Wskazywali oni, iż we właściwym i pierwotnym znaczeniu kolegium oznacza wspólnotę członków na prawach równych. W ich przekonaniu pod te kryteria nie podpadały jednak tak ważne dla funkcjonowania Kościoła instytucje, jak parafia czy diecezja³⁰.

Uwagi te znalazły odbicie w pracach kodyfikacyjnych. W trakcie obrad w 1968 roku wspomniany już Villelmus Onclin w odniesieniu do kategorii „zespół osób” zaproponował wprowadzenie jeszcze podpodziału typu: kolegium na prawach równych – kolegium na prawach nierównych³¹. Opowiadając się za tego typu ujęciem, niektórzy konsultorzy zwracali uwagę, że nie w każdym kolegium członkowie mogą posiadać równe prawa. W swej argumentacji powoływali się na notę zawartą w soborowej Konstytucji dogmatycznej o Kościele (KK 22). Ich zdaniem, taki charakter miały m.in. wydziały teologiczne³².

Co więcej, w czasie dyskusji prowadzonych w 1971 i 1973 roku wskazywano, że Kolegium Biskupów nie podpada pod kategorię „osoba prawna kolegialna”, której członkowie mają równe prawa. Stąd też zaproponowano wprowadzenie kategorii „osoba prawna niekolegialna”³³. Taka typologia znalazła się w Schemacie z 1977 roku³⁴.

²⁹ Por. E. Regatillo, *Institutiones iuris canonici*, Santander 1961, s. 163.

³⁰ Por. F. Urrutia, *De normis generalibus. Adnotationes in Codicem: Liber I*, Romae 1983, s. 77; A. Gautier, *Le persone giuridiche...*, dz. cyt., s. 115.

³¹ Por. Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Coetus Studii de personis physicis et moralibus. Sessio III...*, dz. cyt., s. 161; V. Onclin, *De personalitate...*, dz. cyt., s. 147; A. Gautier, *Le persone giuridiche...*, dz. cyt., s. 115.

³² Por. Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Coetus Studii de personis physicis et moralibus. Sessio III...*, dz. cyt., s. 141–142; H. Pree, *Allgemeine Normen*, dz. cyt., ad. 115, n. 1.

³³ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Coetus Studii de personis physicis et moralibus. Sessio III...*, dz. cyt., s. 161; A. Gautier, *Le persone giuridiche...*, dz. cyt., s. 116.

³⁴ Por. Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Coetus Studiorum De Po-*

2.2. Kolegialność osób prawnych w Kodeksie z 1983 roku (kan. 115 § 2 KPK)

Chociaż typologia osoba prawa kolegialna – osoba prawna niekolegialna funkcjonowała już w Kodeksie z 1917 roku, to jednak we współczesnej kanonistyce występuje nieco odmienne rozumienie tych pojęć. W doktrynie uprawianej pod rządami kodyfikacji pio-benedyktyńskiej termin „osoba kolegialna” odnoszono do korporacji, „osoba niekolegialna” zaś do fundacji. W tym wypadku kryterium podziału stanowił substrat materialny³⁵. Obecnie natomiast kryterium to wiąże się ze sprawowaniem władzy³⁶. Klasyfikacja bowiem, o której mowa, związana jest z wewnętrznym funkcjonowaniem osoby prawnej, a szczególnie ze sposobem podejmowania w niej decyzji³⁷.

Osoba jest kolegialna, gdy rządzenie i aktywność jest określana przez jego członków wykonujących swe uprawnienia na prawach równych lub nierównych³⁸. Twierdzenie to znajduje umocowanie w normatywnym stwierdzeniu: „(...) jest kolegialny, jeżeli jego działanie określają członkowie współdziałający w podejmowaniu decyzji lub nie, zgodnie z przepisami prawa i statutów (...)” (kan. 115 § 2 KPK).

Elementem konstytutywnym tego typu osoby jest działanie wszystkich jej członków zgodnie z prawem i statutami³⁹. W myśl rozwiązań systemowych, realizacja uprawnień może dokonywać się na prawach równych lub nierównych. Pierwsza hipoteza ma miejsce wtedy, gdy wszyscy członkowie biorą udział z tym samym głosem; w osobach prawnych kolegialnych natomiast na prawach nierównych nie wszyscy mają równe prawa w podejmowaniu działań⁴⁰.

pulo Dei. Examen animadversionum exhibitarum circa schema ex processu verbali lingua italica confecto, „Communicationes” 12 (1980), s. 123–124. Kan. 72 Schematu brzmiał następująco: „§ 1. Personae iuridicae in Ecclesia sunt aut universitates personarum aut universitates rerum. § 2. Universitates personarum, quae non nisi ex tribus saltem personis constitui potest, est sive collegialis sive non-collegialis, prout vel non est coetus, cuius ipsius actionem determinant membra, in decisionibus ferendis concurrentia, sive aequali iure sive non ad normam iuris et statutorum. § 3. Univeristas rerum constat bonis seu rebus, sive spiritualibus sive materialibus, eamque, ad normam iuris et statutorum, moderantur sive una vel plures personae physicae sive collegium”; A. Gautier, *Le persone giuridiche...*, dz. cyt., s. 116.

³⁵ Por. J. Otaduy, *Lezioni...*, dz. cyt., s. 179.

³⁶ Por. S. Bueno Salinas, *Persona jurídica*, dz. cyt., s. 182; J. Otaduy, *Lezioni...*, dz. cyt., s. 179.

³⁷ Por. J. García Martín, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*, Roma 1999, s. 400; E. Molano, *Commento al can. 115 CIC*, w: *Codice di Diritto Canonico e le leggi complementari*, red. J. Arrieta, Roma 2007, s. 132.

³⁸ Por. S. Bueno Salinas, *Persona jurídica*, dz. cyt., s. 182; V. De Paolis, A. D’Auria, *Le norme generali...*, dz. cyt., s. 314.

³⁹ Por. J. García Martín, *Le norme generali...*, dz. cyt., s. 401.

⁴⁰ Por. tamże, s. 401–402; V. De Paolis, A. D’Auria, *Le norme generali...*, dz. cyt., s. 314.

Należy dodać, iż charakter kolegalny osoby nie ulega zmianie, jeśli w statutach w poszczególnych przypadkach przewidziano inny niż kolegalny sposób podejmowania decyzji⁴¹.

Z kolei z osobą prawną niekolegalną mamy do czynienia wówczas, gdy akty i działania prawne nie są podejmowane przez wszystkich jej członków⁴². Przykładem tego typu podmiotów są parafie (kan. 515 § 3 KPK), czy też seminaria (kan. 238 KPK). Wierni tych wspólnot bowiem zwykle nie uczestniczą w sposób kolegalny w podejmowaniu decyzji⁴³. W doktrynie podkreśla się, iż podobnie jak w przypadku osoby kolegalnej, tak również tutaj charakter tego bytu nie ulega zmianie, gdy statuty w określonych sytuacjach przewidują podejmowanie aktów kolegalnych⁴⁴.

W kanonistyce od aktów kolegalnych odróżnia się akty przełożonych wymagające współdziałania organów konsultacyjnych w podejmowaniu decyzji (kan. 127 § 1 KPK). Mechanizmy ich funkcjonowania polegają na tym, że są one aktami pojedynczego autorytetu; nie są natomiast aktami organów partycypujących. Te ostatnie bowiem biorą wprawdzie udział w procesie formacyjnym aktu, nie biorą jednak bezpośredniego udziału w podejmowaniu finalnej decyzji⁴⁵.

Zakończenie

Jednym z celów kodyfikacji regulacji w księdze *Norm ogólnych* jest stanowienie pryncypiów generalnych, które powinny znaleźć aplikację w różnych obszarach prawa kościelnego. To zamierzenie znalazło m.in. odzwierciedlenie w pracach kodyfikacyjnych nad rewizją Kodeksu z 1917 roku w kwestii wypracowania najbardziej adekwatnej typologii w odniesieniu do różnego rodzaju osób prawnych funkcjonujących w systemie kanonicznym.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że wielu komentatorów Kodeksu z 1917 roku przekonywało, iż zawarte w kan. 99 i 100 KPK z 1917 roku rozróżnienie osoba prawna kolegalna – osoba prawna niekolegalna nie oddawało w pełni istoty i mechanizmów funkcjonowania wszystkich form kościelnych osób prawnych. Stąd też w pracach kodyfikacyjnych zmierzano do bardziej odpowiedniego dostosowania klasyfikacji do rozwiązań istniejących w kanonicz-

⁴¹ Por. H. Pree, *Allgemeine Normen*, dz. cyt., ad. 115, n. 4.

⁴² Por. W. Aymans, K. Mörsdorf, *Kanonisches Recht*, t. 1, Padeborn–München–Wien–Zürich 1991, s. 310.

⁴³ Por. V. De Paolis, A. D'Auria, *Le norme generali...*, dz. cyt., s. 314.

⁴⁴ Por. H. Pree, *Allgemeine Normen*, dz. cyt., ad. 115, n. 5.

⁴⁵ Szerzej na ten temat zob. G. Dzierżon, *Założenia generalne dotyczące aktu przełożonego kościelnego wymagającego współdziałania organów partycypacji (kan. 127 § 1 KPK)*, „Studia Redemptorystowskie” 11 (2013), s. 371–381.

nym porządku prawnym. Rezultatem tego wysiłku jest nowa systematyka osób prawnych ujęta w kan. 115 §§ 1–3 KPK.

Należy jednak zauważyć, iż skodyfikowana w kan. 115 §§ 1–3 KPK klasyfikacja także jest krytykowana we współczesnej kanonistyce. Polemizując z tą typologią, Albert Gautier zwrócił uwagę, iż kategoria „zespół osób” nie ma charakteru jednorodnego. W jej obszarze bowiem znajdują się zarówno korporacje, jak i instytuty; te ostatnie zaś są strukturyzowane na mocy decyzji pochodzącej z zewnątrz. W przekonaniu tego francuskiego kanonisty, bardziej jednolity natomiast jest podział na zespoły osób kolegialne i niekolegialne, gdyż obie te kategorie rządzą się regulacjami pochodzącymi z decyzji zewnętrznej w odniesieniu do danego bytu⁴⁶.

Tego typu zastrzeżenia były wnoszone przez kanonistów już w trakcie prac kodyfikacyjnych. W latach 80. ubiegłego wieku Mario Condorelli i Francesco Cocalmerio stali na stanowisku, iż funkcjonująca w kan. 99 KPK z 1917 roku klasyfikacja powinna zostać zastąpiona przez bardziej nowoczesne rozróżnienie zaczerpnięte z XIX wieku świeckiej doktryny niemieckiej, w której kryterium podziału klas osób prawnych byłaby wola operatywna⁴⁷.

Z przeprowadzonych dociekań wynika, iż o typologii ujętej w kan. 115 §§ 1–3 KPK zadecydowały w głównej mierze względy teologiczne, a jeszcze bardziej względy eklezjologiczne. Stworzenie bowiem innej typologii nie dałoby się aplikować do mechanizmów funkcjonowania tak ważnych dla Kościoła instytucji, jak parafia czy też diecezja⁴⁸, których zasady działania nie opierają się wyłącznie na przesłankach jurydycznych, lecz wynikają również z ich teologicznego charakteru.

⁴⁶ Por. A. Gautier, *Le persone giuridiche...*, dz. cyt., s. 117: „La classificazione adottata dal Codice è stata criticata perché la categoria di *univeristas personarum* non sarebbe omogena. Essa comprende «corporazioni» e «istituti», quest’ultimo inteso come un ente strutturato secondo una volontà esterna di esso. Ci sarebbe infatti una maggior omogenità tra le *univeritates personarum non collegiales* e le *univeritates rerum*, ambedue ricevendo la loro regole fondamentali da una volontà esterna all’ente”.

⁴⁷ Por. M. Condorelli, *Considerationes problematice sull concetto e sulla classificazione delle persone giuridiche nello «Schema de populo Dei»*, „Il diritto Ecclesiastico” 91 (1980)/I, s. 455; F. Cocalmerio, *De persona iuridica iuxta Schema Codicis novi*, *Periodica* 70 (1981), s. 380–383. Szerzej na ten temat zob. S. Bueno Salinas, *La noción...*, dz. cyt., s. 204; A. Gautier, *Le persone giuridiche...*, dz. cyt., s. 117.

⁴⁸ Por. A. Gautier, *Le persone giuridiche...*, dz. cyt., s. 117.

Summary

Legal reasons for modification of classification of juridic persons codified in Can. 99–100 CIC/1917

The author of the presented article focused his attention on the question of legal reasons for modification of classification of juridic persons included in Can. 99–100 CIC/1917. He pointed out that what influenced the most the current form of Can. 115 §§ 1–3 CIC was the desire to adjust the classification to institutional solutions existing in the canonical legal order.

The author believes that despite the immense effort of the codifying body, the typology included in Can. 115 §§ 1–3 CIC does not befit the reality of the Church in its legal dimension. This is because in the canonical legal order apart from the categories of persons mentioned in Can. 115 §§ 1–3 CIC there are other types of persons of mixed nature that do not fit the classification codified in this regulation.

Ks. Ginter Dzierżon – prof. zw. dr hab., kierownik Katedry Teorii Prawa i Norm Ogólnych Prawa Kanonicznego na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie. Autor ponad 170 opracowań z zakresu prawa małżeńskiego, norm ogólnych prawa kanonicznego oraz teorii prawa, w tym pięciu książkowych: *Niezdolność konsensualna do zawarcia małżeństwa kanonicznego*, we współpracy z W. Góralskim (Warszawa 2001), *Niezdolność do zawarcia małżeństwa jako kategoria kanoniczna* (Warszawa 2002), *Nieważność małżeństwa zawartego pod wpływem podstęp*, we współpracy z W. Góralskim (Warszawa 2004), *Ewolucja doktryny oraz dyscypliny dotyczących przeszkody „różności religii” w kanonicznym porządku prawnym* (Warszawa 2008), *Powierzenie urzędu kościelnego poprzez wybór. Komentarz do regulacji zawartych w Księdze I Kodeksu prawa kanonicznego* (Kraków 2012), (red.) *Małżeństwo w Kościele katolickim oraz w czterech religiach niechrześcijańskich (judaizm, islam, hinduizm, buddyzm)* (Kraków 2014).